

Людиноцентризм як методологічна основа публічно-сервісних повноважень органів місцевого самоврядування

Вдовічен Віталій Анатолійович¹

Опубліковано	Секція	УДК
28.02.2025	Право	35.072.2:316.346
DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.15783486		

Анотація. У статті досліджено людиноцентризм як методологічну основу публічно-сервісних повноважень органів місцевого самоврядування в Україні. Наголошено, що засадниче положення про визнання людини найвищою соціальною цінністю, закріплене у ст. 3 Конституції України, вимагає послідовної імплементації у сфері місцевого врядування. Розкрито сутність людиноцентризму як філософсько-правової парадигми, що передбачає спрямування владної діяльності на задоволення прав, інтересів і потреб конкретної особи. Проаналізовано нормативне закріплення людиноцентризму у чинному законодавстві, зокрема в галузі освіти, публічних послуг, судочинства, а також у міжнародних актах, включаючи Рекомендації Ради Європи щодо ролі місцевих і регіональних органів у сфері прав людини. Обґрунтовано, що саме публічно-сервісні функції органів місцевого самоврядування є найбільш безпосереднім полем реалізації цього принципу, оскільки передбачають щоденну взаємодію влади з громадянином. Окреслено основні проблеми правового регулювання та інституційного забезпечення публічно-сервісних повноважень, зокрема фрагментарність законодавства, відсутність терміну «сервісні послуги», ускладнений доступ до адміністративних процедур. Автор пропонує внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування», доповнивши його прямим закріпленням принципу людиноцентризму як засади функціонування муніципальних органів. Висвітлено також роль судової практики у підтвердженні людиноцентризму як керівного начала правозастосування. На основі положень міжнародних документів сформульовано комплекс інституційних, освітніх і процедурних гарантій реалізації цього принципу, що мають бути втілені в національну правову систему. Стаття репрезентує людиноцентризм як інтегральну цінність, що визначає зміст публічного управління у демократичному суспільстві.

Ключові слова: людиноцентризм; приватна особа; органи місцевого самоврядування; публічно-сервісні повноваження; адміністративні послуги; участь громадян; якість публічних сервісів; правовий статус споживача; місцева демократія; публічне врядування.

Human-Centrism as a Methodological Foundation for the Public-Service Powers of Local Self-Government Bodies

Abstract. The article explores human-centrism as a methodological foundation for the public-service powers of local self-government bodies in Ukraine. It emphasizes that the

¹ доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича, <https://orcid.org/0000-0002-0819-9435>

fundamental provision on recognizing the human being as the highest social value, enshrined in Article 3 of the Constitution of Ukraine, requires consistent implementation within the realm of local governance. The essence of human-centrism is revealed as a philosophical and legal paradigm that directs governmental activity toward satisfying the rights, interests, and needs of the individual. The paper analyzes the normative consolidation of human-centrism in current legislation, particularly in education, public services, and the judiciary, as well as in international instruments, including Council of Europe Recommendations on the role of local and regional authorities in the field of human rights. It is substantiated that the public-service functions of local authorities are the most direct sphere of realization of this principle, given their daily interaction with citizens. The article outlines key issues in legal regulation and institutional support of such powers, including fragmented legislation, absence of the term "service provision," and complicated access to administrative procedures. The author proposes amendments to the Law of Ukraine "On Local Self-Government" by introducing a direct provision establishing human-centrism as a guiding principle of municipal operations. The role of judicial practice in affirming human-centrism as a foundational directive of law enforcement is highlighted. Based on international standards, a set of institutional, educational, and procedural guarantees for the realization of this principle is proposed, which should be integrated into the national legal system. The article presents human-centrism as an integral value shaping the content of public administration in a democratic society.

Keywords: human-centered approach; private individual; local self-government bodies; public service powers; administrative services; citizen participation; quality of public services; legal status of the consumer; local democracy; public governance.

Вступ

Людиноцентризм виступає визначальним принципом побудови і розвитку України. В такому разі діяльність всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування має спрямовуватись та відповідати такому принципу. Оскільки людина на місцевому рівні найчастіше має справу саме із публічно-сервісними повноваженнями органів місцевого самоврядування, то питання гарантування принципу людиноцентризму є особливо важливим у їх діяльності. Гострота проблеми реалізації принципу людиноцентризму в безпосередній взаємодії людини та органів місцевого самоврядування переконливо свідчить про актуальність дослідження відповідного питання.

Окремі аспекти людиноцентризму як основи діяльності органів місцевого самоврядування досліджували зокрема такі науковці, як: Баймуратов М.О., Кофман Б.Я., Батанов О.В., Скидан О., Войтенко А., Плотнікова М., Костюк Л., Ковбас І.В., Штефюк О.О. та інші вчені.

Водночас питання людиноцентризму як методологічної основи публічно-сервісних повноважень органів місцевого самоврядування вивчено недостатньо та потребує окремого дослідження.

Метою статті є дослідити питання людиноцентризму як методологічної основи публічно-сервісних повноважень органів місцевого самоврядування. Задля реалізації вказаної мети завдання статті передбачають: вивчення сутності людиноцентризму як принципу функціонування й розвитку держави та органів місцевого самоврядування; вивчення питання законодавчого та судово-практичного розуміння принципу людиноцентризму, як правової передумови діяльності органів місцевого самоврядування; розкриття визначальних шляхів гарантування людиноцентризму як методологічної основи публічно-сервісних повноважень органів місцевого самоврядування.

Результати

Людиноцентризм є базовою засадою функціонування органів державної влади та муніципальних органів в Україні. Людиноцентризм слід розглядати і як методологічну основу публічно-сервісних повноважень органів місцевого самоврядування. Оскільки така засада є фундаментальною для українських суспільства та держави в цілому, то варто розглянути її реалізацію детальніше, приділивши особливу увагу зокрема сфері місцевого самоврядування, де у тому числі має відбуватись безпосередня реалізація принципу людиноцентризму.

Перш ніж дослідити питання людиноцентризму як методологічної основи публічно-сервісних повноважень органів місцевого самоврядування, варто з'ясувати сутність цього принципу.

Як зазначає Кремень В., людиноцентризм є філософією гуманістично орієнтованої політики та практики державотворення. При цьому політика людиноцентризму позбавляє від спрощень конкретної людини, яка ніколи, у силу власної унікальності, не може поміститись у будь-які логічно визначені схеми та конструкції [1].

Чернова К.М. звертає увагу на те, що людиноцентризм виступає актуалізацією гуманістичних тенденцій сьогодення, відходом від раціоналізованих прагматичних імперативів. Дослідниця підкреслює, що саме об'єктивна логіка розгортання соціально-політичного та культурного життя сучасності перетворює гуманізм та філософську антропологію у новий тип світогляду – людиноцентризм [2].

Маслова А. звертає увагу на те, що в розмаїтих філософських наукових джерелах вважається, що людиноцентризм є філософією гуманістично орієнтованого підходу щодо соціальних відносин та особистості [3, с. 117]. Дослідниця додає, що першорядне зосередження уваги на самій людині, на її цінності для соціуму й держави (а не навпаки), її правах та свободах, спричинило те, що філософія людиноцентризму, за умов сучасного світу та його існування, стала усе більше й більше привертати увагу правників, які зокрема у пошуках правової формули справедливості, обґрунтовували те, що саме людина та її життя виступає центральною складовою у побудові правової держави [3, с. 117].

На думку Маслової А., кожна норма, що її суть зводиться до переваги (у правильному розумінні цього слова) інтересів, прав та свобод людини над державними інтересами виступає втіленням ідей людиноцентризму в праві. При цьому справедливе та правильне її (норми) застосування – є практичним впровадженням такої філософії в життя. Науковиця зазначає, що людиноцентризм дає змогу досягти максимально можливої реалізації правового статусу людини у тих межах, у яких ця реалізація не порушує прав і свобод інших суб'єктів права [3, с. 123].

Коли мова йде про людиноцентризм у праві, то мається на увазі зокрема «людський» вимір права. До прикладу, у своєму виступі на Міжнародній науково-практичній конференції «Людиноцентризм в праві: теоретико-прикладні засади» директор Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, академік НАН України Ю. Шемшученка, констатував, що основний зміст багатьох юридичних гарантій свободи особи полягає у забезпеченні необхідних умов для нормального життя, активної діяльності громадян у суспільстві [4].

На думку Протосавицької Л.С., людиноцентризм є теоретико-світоглядним способом, що включає учення про людину як визначальну мету і вищу цінність суспільства [5]. Водночас на ґрунті людиноцентризму повинна бути побудованою система політики, культури, економіки, мислення, життєдіяльності соціальної організації; має відбуватись регулювання соціальних відношень, що сприяють досягненню в соціумі стабільності, порядку, злагоди через гуманізацію відношень поміж різними учасниками політики. Гуманізація соціуму, своєю чергою, формує сприятливіші

умови для життєдіяльності людини та суспільства, є формою організації державної влади, сприяє оптимізації формування автономного самовизначення особистості [5].

З точки зору Тарахоноч Т.І., людиноцентризм є важливим напрямом гуманістично спрямованої політики держави у ході державотворення й правотворення, що впливає на свідомість і формування індивідуальних якостей людини [6, с. 283].

Якщо вдатись до дослідження довідкових видань та довідкових ресурсів, то можна відмітити, що сам термін «людиноцентризм» є доволі новим для української наукової мови. Наприклад, Академічний тлумачний словник (1970-1980) не містить такого слова, як і не містить його онлайн-бібліотека найбільш корисних словників української мови «Горох» [7], [8]. Своєю чергою, інтернет-ресурс «Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК)», що є великою репрезентативною добіркою текстів, написаних українською мовою, наводить 248 прикладів вживання слова «людиноцентризм» у сучасних наукових дослідженнях, зокрема правових [9].

Своєрідна новизна такого терміну задля з'ясування його змісту вимагає дослідження погляду на нього різних галузей знань, не лише науки права, що й варто зробити.

Наприклад, що з погляду психології людиноцентризм розуміється зокрема сприйняття світу через призму власних почуттів, емоцій, думок й потреб. Людиноцентричний підхід передбачає, що людина має центральне значення у своєму власному житті, й вона є основним суб'єктом власної долі [10]. Варто відмітити, що таке розуміння дещо відрізняється від погляду правників, оскільки з точки зору юридичної науки йдеться про превалювання інтересів людини над інтересами держави, натомість із погляду психології мова йде про первинність людини у її власному світогляді та бутті. Тобто право сприймає людиноцентризм із погляду соціальних відносин, суспільства в цілому, інакше кажучи, із погляду суспільства на людину, а психологія сприймає людиноцентризм із погляду самої людини, її соціально-психологічного існування, інакше кажучи, із погляду людини на суспільство. Проте і правнича наука і наука психології однаково розуміють людиноцентризм як ідею й практику первинності людини.

У сфері технологій людиноцентризм, або ж людино-орієнтовані технології, пов'язується зокрема із побудовою етичного цифрового світу, справедливого суспільства [11]. Тобто, знову ж таки йдеться про переважання інтересів людини над потребами технологічного розвитку та покладення в основу розвою технологій саме людини, її прав та її цінності.

Таким чином, із погляду соціальних (право), гуманітарних (психологія) та точних галузей знань (розвиток технологій), людиноцентризм означає засаду першоцінності людини, її інтересів та прав над соціально-психологічною, соціальною та технологічними сферами людського існування.

Варто зазначити, що реалізація на практиці концепції людиноцентризму означає здійснення докорінних змін у посттоталітарному суспільстві, до якого досі належить Україна. Такі зміни стосуються зокрема правових норм, засад функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування. На думку Алексеєвої С., перехід до нового «людиноцентриського» й ціннісно-орієнтованого суспільства є можливим виключно за умови переосмислення базових принципів й орієнтирів побудови, функціонування та розвитку соціальних інститутів [12, с. 128].

Отже, можна зробити припущення, що людиноцентризм є принципом, згідно із яким людина є визначальною метою і вищою цінністю суспільства.

Принцип людиноцентризму спирається на положення ч. 1 та ч. 2 ст. 3 Конституції України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР, згідно із якими людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність та безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. При цьому права й свободи людини і їх гарантії визначають зміст та

спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність [13].

Поняття людиноцентризму міститься у окремих положеннях актів чинного законодавства. Наприклад, у згоді із ч. 1 ст. 6 Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII людиноцентризм є однією із засад державної політики в царині освіти й принципом освітньої діяльності [14]. Стосовно цього положення Одеський апеляційний суд в постанові № 515/255/21 від 15.08.2022 зазначає, що людиноцентризм є ціннісним аспектом нового законодавства про освіту [15].

Слід зазначити, що загалом поняття людиноцентризму активно використовується у судовій практиці. Для прикладу, в ухвалі Одеського окружного адміністративного суду від 12 грудня 2022 року в справі № 420/17577/22 зазначено, що верховенство права та людиноцентризм є ключовими засадами правової системи України та судочинства зокрема, при цьому вказано, що такі засади мають превалююче значення [16]. Така позиція суду підкреслює, що людиноцентризм варто розглядати у якості визначального принципу діяльності органів місцевого самоврядування.

Також у рішенні Чернівецького окружного адміністративного суду від 21 травня 2025 року в справі № 600/680/25-а зокрема зазначено, що суд, не втручаючись у дискреційні повноваження відповідача, керується принципами розумності та людиноцентризму [17]. Тобто, принцип людиноцентризму є керуючим для діяльності адміністративного суду.

Водночас у рішенні Чернівецького окружного адміністративного суду від 02 червня 2025 року в справі № 600/1291/25-а вказано, що в окремих випадках суд має проявити власний розсуд й створити механізм, що гарантуватиме відновлення порушеного права, на засадах людиноцентризму та розумності [18].

Загалом принцип людиноцентризму знаходить своє втілення у окремих положеннях законодавства про місцеве самоврядування. При цьому Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР у статті 4, що визначає основні принципи місцевого самоврядування не називає жодної засади, що стосувалась би реалізації ідеї людиноцентризму, оскільки не згадується принципи верховенства права, гуманізму, пріоритету прав та свобод людини і громадянина тощо [19]. Хоча відсутність згадки про людиноцентризм у положеннях Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» слід вважати прогалиною законодавця, фундаментальне положення Основного Закону про визнання людини найвищою соціальною цінністю в Україні є наскрізним для усіх суспільних відносин в Україні, а тому є базовим і для сфери місцевого самоврядування.

З метою усунення такого недоліку пропонується внести зміни до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», доповнивши статтю 4 частиною 2 словами такого змісту: «Визначальним принципом місцевого самоврядування в Україні є людиноцентризм, що зокрема полягає у тому, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави та органів місцевого самоврядування. Держава та органи місцевого самоврядування відповідають перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави та органів місцевого самоврядування».

Такі положення Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» перебували би у повній згоді із нормами Конституції України та принципу людиноцентризму, що набуває ознак фундаментального для українського суспільства та держави Україна.

Водночас у згоді зі положеннями ч. 1 ст. 4 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 07.06.2001 № **2493-III** до основних принципів служби в органах місцевого самоврядування належать зокрема принципи верховенства права, демократизму і законності; гуманізму і соціальної справедливості; пріоритету прав та свобод людини і громадянина [20]. В даному випадку мова йде фактично саме про засаду людиноцентризму.

Важливим елементом компетенції органів місцевого самоврядування є їх публічно-сервісні повноваження. Як зазначають стосовно місцевого самоврядування Ковбас І.В. та Штефюк О.О., поняття повноважень із надання сервісних послуг мають бути закріпленими у законі, проте в чинному законодавстві такого терміну не передбачено [21, с. 112].

У згоді зі положеннями пп 4 п. «б» ч. 2 ст. 27 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належить зокрема таке делеговане повноваження як організаційне забезпечення надання адміністративних послуг органів виконавчої влади через центри надання адміністративних послуг.

Згідно із ч. 2 ст. 53 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» повноваження, що пов'язані із наданням адміністративних послуг, здійснюються виконавчим комітетом сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради у визначений законом строк.

Відповідно до ч. 1 ст. 12 *Закону України* «Про адміністративні послуги» від 06.09.2012 № **5203-VI** центром надання адміністративних послуг є постійно діючий робочий орган чи виконавчий орган (структурний підрозділ) органу місцевого самоврядування або місцевої державної адміністрації, що в ньому надаються адміністративні послуги [22]. Таким чином, органи місцевого самоврядування є суб'єктом діяльності у сфері надання адміністративних послуг. Водночас у згоді із положеннями п.п. 1, 7, 9 та 10 ст. 4 *Закону України* «Про адміністративні послуги» державна політика в царині надання адміністративних послуг зокрема ґрунтується на принципах верховенства права, захищеності персональних даних, неупередженості та справедливості, доступності й зручності для суб'єктів звернень. Вказані принципи можна розглядати і як складові і як передумови реалізації ідеї людиноцентризму, тож варто зробити висновок, що публічно-сервісні повноваження органів місцевого самоврядування мають її своєю основою.

Загалом, беручи до уваги положення Конституції України, законодавства про місцеве самоврядування в Україні та законодавства про адміністративні послуги, можна стверджувати, що людиноцентризм виступає методологічною основою публічно-сервісних повноважень органів місцевого самоврядування, тобто їх основним, вихідним положенням та принципом їхньої діяльності.

Стосовно сервісних повноважень таких органів слід зазначити, що як зазначають Ковбас І.В. та Штефюк О.О., що у таких документах як Конституція України, Закон України «Про адміністративні послуги», Концепція розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади від 15.02.2006 № 90-р, Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» від 15.07.2021 № 1689-IX навіть не згадується про «сервісні послуги» або ж «сервіс», що можна характеризувати суттєвим недоліком, оскільки у більшості випадків окремі проблеми на практиці є зумовленими саме недосконалим законодавством, що не враховує потреб й інтересів громадян [21, с. 112]. При цьому Ковбас І. та Боднар С. зазначають, що низкою проблем в регулюванні відносин громадян із адміністративними органами при отриманні адміністративних послуг (зокрема у органах місцевого самоврядування) є: наявність необґрунтованих видів адміністративних послуг; «подрібнення» адміністративних послуг на безкоштовні й окремі платні послуги;

складність в доступі до інформації, що необхідна для отримання адміністративних послуг тощо [23, с. 98]. Ковбас І.В. та Штефюк О.О., звертають увагу на те, що вказані й інші проблеми є напряму пов'язаними зі незадовільним рівнем сервісного характеру їх надання, оскільки у більшості випадках доступ до адміністративних послуг ускладнено зайвою тяганиною й незручностями для літніх людей [21, с. 112]. Варто додати, що вказані проблеми безпосередньо стосуються неналежної реалізації принципу людиноцентризму як методологічної основи публічно-сервісних повноважень органів місцевого самоврядування, а тому потребують швидкого вирішення.

На ролі прав людини у діяльності муніципальних органів наголошує Рада Європи. У згоді з пп. «а» п. 1 Рекомендації 280 (2010) Конгресу місцевих та регіональних органів влади під назвою «Роль місцевих та регіональних органів влади у здійсненні прав людини» (далі – Рекомендації), Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи нагадує, що головною метою Ради Європи є створення на всьому європейському континенті спільного простору, заснованого на повазі до прав людини, демократії та верховенства права [24]. Власне, із наведеного положення випливає, що принцип людиноцентризму є складовою місцевого самоврядування із погляду Ради Європи.

Відповідно до пп. «b» п. 1 Рекомендацій, демократія і права людини є взаємозалежними. Зазначено, що демократія, зокрема на місцевому та регіональному рівнях, не може існувати за відсутності безумовної поваги до прав людини. Таким чином, людиноцентризм впливає із самої суті місцевого самоврядування, як різновиду демократії.

Також, в згоді з пп. «с, d» п. 1 Рекомендацій, місцеві та регіональні органи влади повинні дотримуватися обов'язків у сфері прав людини, що впливають із міжнародних зобов'язань держав-членів, хоча й лише в межах своїх місцевих/регіональних компетенцій. Водночас місцеві й регіональні органи влади є не лише агентами центрального уряду, оскільки вони одночасно забезпечують права людини й здійснюють місцеве самоврядування.

Визначальним для реалізації принципу та самої ідеї людиноцентризму є положення пп. «e» п. 1 Рекомендацій, у згоді із яким належне управління є управлінням, що ґрунтується на правах людини. В такому разі дотримання обов'язків у сфері прав людини є викликом, який має потенціал для зміцнення демократії на місцевому рівні. Тобто, належним є місцеве самоврядування, що дотримується принципу людиноцентризму, зокрема і у сфері публічно-сервісних повноважень.

З метою реалізації вказаних вище положень у пп. «а» п. 3 Рекомендацій зазначено, що Конгрес рекомендує закликати всі держави-члени з метою кращого забезпечення конкретного впровадження прав людини місцевими та регіональними органами влади забезпечити, щоб розподіл фінансових ресурсів місцевим та регіональним органам влади був встановлений на належному рівні, щоб ці органи влади мали засоби для належного впровадження прав людини та перегляду та розробки власної діяльності для дотримання цих прав. Отже, рекомендується створити фінансовий ґрунт для реалізації вказаних вище положень, що безпосередньо стосуватиметься втілення принципу людиноцентризму на практиці.

Також з метою дієвості положень про впровадження прав людини на місцевому рівні у згоді з пп. «b» п. 3 Рекомендацій рекомендовано залучати представників місцевих та регіональних органів влади до розробки національних стратегій, політик та показників у сфері прав людини. Це потрібно для того, щоб долучити такі інституції до процесу впровадження прав людини та сприяти усвідомленню їх представниками відповідальності за реалізацію прав людини. Таким чином, форми й способи реалізації принципу людиноцентризму на рівні місцевого самоврядування значною мірою визначатимуться його органами, що має гарантувати дієвість таких процесів.

Ще один інструмент утвердження прав людини на місцевому рівні передбачено пп. «с» п. 3 Рекомендацій, відповідно до якого рекомендується заохочувати місцеві та регіональні органи влади сприяти повазі до прав людини шляхом запровадження ініціатив із підвищення обізнаності та за допомогою місцевих і регіональних планів дій. Варто зазначити, що у такому разі мова йтиме про підвищення рівня правової культури громадян в цілому, оскільки гарантування принципу людиноцентризму вимагає високого ступеня правничих знань у широкого кола громадськості, а в найкращому разі – у всіх мешканців відповідних територіальних громад.

Важливий інструмент утвердження прав людини на місцевому рівні передбачено також у пп. «d» п. 3 Рекомендацій, де зазначено, що потрібно заохочувати створення незалежних механізмів для розгляду скарг на місцевому та регіональному рівнях, зокрема, створювати незалежні органи, такі як місцеві або регіональні омбудсмени, які здатні знаходити засоби правового захисту за випадків, коли права людини не дотримуються повною мірою, зокрема під час надання місцевих державних послуг. Варто зазначити, що вказана рекомендація безпосередньо стосується питання гарантування людиноцентризму як методологічної основи публічно-сервісних повноважень органів місцевого самоврядування. На жаль, на рівні муніципальних органів таку рекомендацію Ради Європи в Україні досі не застосовують.

Також важливим інструментом забезпечення поваги до прав людини на місцевому рівні є передбачене пп. «e» п. 3 Рекомендацій залучення організації громадянського суспільства до планування й реалізації заходів стосовно захисту прав людини на усіх рівнях.

У п. 4 Рекомендацій зазначено, що найкращим способом забезпечення ефективного захисту прав людини є вжиття заходів на основі регулярного, всебічного та точного огляду ситуації. Саме з цієї причини рекомендовано державам-членам розглянути шляхи заохочення місцевих та регіональних органів влади до створення відповідних структур та процедур для здійснення як реалізації, так і огляду прав людини у своїх громадах. При цьому зазначено, що не існує стандартного рішення для реалізації прав людини на місцевому та регіональному рівнях, але критерієм належного управління повинно бути надання громадянам достатньої підтримки та консультацій для здійснення їхніх прав [24]. Слід зазначити, що таке мірило безпосередньо узгоджується із принципом людиноцентризму, гарантування якого неможливе без надавання громадянам належної підтримки й консультування для здійснення їхніх прав.

Важливим є й положення п. 5 Рекомендацій, де йдеться про необхідність заклику до держав-членів забезпечити дотримання принципу недискримінації під час реалізації прав людини місцевими та регіональними органами влади.

Окремо слід звернути увагу на те, що забезпечення принципу людиноцентризму на місцевому рівні вимагає відповідних зусиль на загальнонаціональному та міжнародному рівнях. Відповідно до пп. «a» п. 6 Рекомендацій Конгрес наголошує, що освіта та бенчмаркінг мають вирішальне значення для покращення ситуації з правами людини в Європі на всіх рівнях. Тому рекомендується заохочувати систематичний багаторівневий діалог між політичними рівнями усіх держав-членів із метою просування прав людини в місцевому самоврядуванні. Слід додати, що інструменти бенчмаркінгу можуть бути дієвими у такій ситуації, оскільки мова може йти про пошук стандартного чи еталонного найбільш ефективного національного правового прикладу реалізації людиноцентризму у місцевому самоврядуванні для порівняння із іншими його зразками та переймання вдалих методів роботи.

Вагомим інструментом гарантування прав людини на рівні місцевого самоврядування є сприяння повазі до прав людини шляхом навчання місцевих та регіональних обраних представників та їхнього персоналу, про що наголошується у пп «b». п. 6 Рекомендацій.

Як наголошує Батанов О.В., в Рекомендаціях зазначено, що демократія та права людини перебувають у взаємозалежності, причому демократія, у тому числі на місцевому та регіональному рівнях, не може існувати без безумовного дотримання прав людини. Варто погодитись із акцентуванням дослідником саме на цьому положенні Рекомендацій, оскільки тут йдеться про обов'язкове дотримання засад гуманізму та людиноцентризму та їх безумовну реалізацію на рівні місцевого самоврядування [25, с. 70].

Вчений також звертає увагу на те, що Рекомендації містять особливий наголос Конгресу на тому, що найбільш важливими для поліпшення становища в сфері прав людини у Європі на всіх рівнях є освіта та прийняття відповідних стандартів. Батанов О.В. звертає увагу на те, що у Рекомендаціях пропонується заохочувати систематичний багатоступеневий діалог між політичними рівнями усіх держав – членів Ради Європи з метою посилення правозахисного виміру в сфері місцевого самоврядування, а також поваги до прав людини через професійну підготовку місцевих та регіональних виборних представників, а також їх співробітників [25, с. 70].

Науковець наводить ілюстративний приклад проблем реалізації права на участь у місцевому самоврядуванні через екстраполяцію на локальний рівень загальновизнаного у сучасному світі принципу рівності чоловіка та жінки [25, с. 70]. Так, країни – учасниці Декларації про міста та інші населені пункти в новому тисячолітті від 9 червня 2001 року, вважаючи за необхідне за допомогою відповідних механізмів забезпечити, щоб жінки відігравали дієву роль у прийнятті рішень місцевими органами влади (п. 39), заявили про свою готовність дотримуватись мети забезпечення гендерної рівності в розвитку населених пунктів та є сповненими рішучості з підтримання гендерної рівності та розширення можливостей жінок в ролі дієвих способів боротьби із бідністю та стимулювання розвитку населених пунктів, які будуть по-справжньому стійкими. При цьому Батанов О.В. звертає увагу на те, що в Декларації зазначається: «Ми далі беремо на себе зобов'язання формулювати та зміцнювати політику й практику забезпечення повної та рівноправної участі жінок у плануванні населених пунктів та прийнятті рішень» [26], [25, с. 70].

Стосовно наведеного прикладу слід вказати, що реалізація принципу людиноцентризму як методологічної основи публічно-сервісних повноважень органів місцевого самоврядування, та як основи функціонування таких органів в цілому не можлива без гарантування засади рівності чоловіка та жінки.

Отже, якщо взяти за основу положення міжнародних документів з питань місцевого самоврядування, то можна виокремити групу складових гарантування принципу людиноцентризму на рівні муніципальних органів, зокрема і як методологічної основи публічно-сервісних повноважень таких органів. До такої групи слід віднести: а) визнання філософії людиноцентризму як одного із виявів місцевого самоврядування; б) визнання та практична реалізація взаємозалежності демократії та поваги до прав людини на місцевому рівні; в) гарантування дотримання місцевими та регіональними органами влади обов'язків у сфері прав людини, що впливають із міжнародних зобов'язань держав-членів, хоча й лише в межах своїх місцевих/регіональних компетенцій; г) визначення належним лише такого управління, що ґрунтується на правах людини; г) створення фінансового ґрунту для поваги до прав людини органами місцевого самоврядування; д) залучення представників місцевих та регіональних органів влади до розробки національних стратегій, політик та показників у сфері прав людини; е) запровадження ініціатив із підвищення обізнаності та за допомогою місцевих і регіональних планів дій; є) створення незалежних механізмів для розгляду скарг на місцевому та регіональному рівнях; ж) залучення організації громадянського суспільства до планування й реалізації заходів стосовно захисту прав людини на усіх рівнях; з) створення відповідних структур та процедур для здійснення

як реалізації, так і огляду дотримання прав людини у своїх громадах; и) визнання критерієм належного управління надання громадянам достатньої підтримки та консультацій для здійснення їхніх прав; і) дотримання принципу недискримінації під час реалізації прав людини місцевими та регіональними органами влади; ї) застосування освіти та бенчмаркінг як інструментів гарантування поваги до прав людини на місцевому рівні; й) навчання місцевих та регіональних обраних представників та їхнього персоналу; к) дотримання принципу рівності чоловіка та жінки.

Висновки

Отже, із погляду соціальних (право), гуманітарних (психологія) та точних галузей знань (розвиток технологій), людиноцентризм означає засаду першоцінності людини, її інтересів та прав над соціально-психологічною, соціальною та технологічними сферами людського існування.

Можна зробити припущення, що людиноцентризм є принципом, згідно із яким людина є визначальною метою і вищою цінністю суспільства.

Законодавство та судова практика вказують на те, що людиноцентризм слід вважати базовою засадою діяльності органів місцевого самоврядування.

Загалом, беручи до уваги положення Конституції України, законодавства про місцеве самоврядування в Україні та законодавства про адміністративні послуги, можна стверджувати, що людиноцентризм виступає методологічною основою публічно-сервісних повноважень органів місцевого самоврядування, тобто їх основним, вихідним положенням та принципом їхньої діяльності.

Можна запропонувати групу складових гарантування принципу людиноцентризму на рівні муніципальних органів, зокрема і як методологічної основи публічно-сервісних повноважень таких органів. До такої групи слід віднести: а) визнання філософії людиноцентризму як одного із виявів місцевого самоврядування; б) визнання та практична реалізація взаємозалежності демократії та поваги до прав людини на місцевому рівні; в) гарантування дотримання місцевими та регіональними органами влади обов'язків у сфері прав людини, що випливають із міжнародних зобов'язань держав-членів, хоча й лише в межах своїх місцевих/регіональних компетенцій; г) визначення належним лише такого управління, що ґрунтується на правах людини; ґ) створення фінансового ґрунту для поваги до прав людини органами місцевого самоврядування; д) залучення представників місцевих та регіональних органів влади до розробки національних стратегій, політик та показників у сфері прав людини; е) запровадження ініціатив із підвищення обізнаності та за допомогою місцевих і регіональних планів дій; є) створення незалежних механізмів для розгляду скарг на місцевому та регіональному рівнях; ж) залучення організації громадянського суспільства до планування й реалізації заходів стосовно захисту прав людини на усіх рівнях; з) створення відповідних структур та процедур для здійснення як реалізації, так і огляду дотримання прав людини у своїх громадах; и) визнання критерієм належного управління надання громадянам достатньої підтримки та консультацій для здійснення їхніх прав; і) дотримання принципу недискримінації під час реалізації прав людини місцевими та регіональними органами влади; ї) застосування освіти та бенчмаркінг як інструментів гарантування поваги до прав людини на місцевому рівні; й) навчання місцевих та регіональних обраних представників та їхнього персоналу; к) дотримання принципу рівності чоловіка та жінки.

Список використаних джерел

1. Кремень В. Філософія людиноцентризму як теоретичні складова національної ідеї. Інтернет-ресурс «Дзеркало тижня». URL:

- https://zn.ua/ukr/science/filosofiya_lyudinotsentrizmu_yak_teoretichna_sklado_va_natsionalnoyi_ideyi.html
2. Чернова К. М. Ідеї людиноцентризму у фаховій підготовці конкурентоспроможних менеджерів. VI Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Спецпроект: аналіз наукових досліджень» (30–31 травня 2011 р.). URL: http://www.confcontact.com/20110531/pe2_chernova.htm
 3. Маслоva А. Концепція людиноцентризму в адміністративному праві: передумови виникнення, зміст та нормативна основа. Jurnalul juridic national: teorie si practica. 2020, серпень, С. 114–124. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2020/4/18.pdf>
 4. Людиноцентризм: контекст наукових реалій. Інтернет-ресурс «Голос України. Офіційне видання». URL: <https://www.golos.com.ua/article/289180>
 5. Протосавіцька Л. С. Людиноцентризм у праві. Інтернет-ресурс «Національний університет біоресурсів та природокористування України». URL: <https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u284/90.pdf>
 6. Тарахонич Т. І. Людиноцентризм у праві та у правовому регулюванні: реалії сьогодення. Альманах права. 2017. Вип. 8, С. 281–284. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ap_2017_8_69
 7. Людиноцентризм. Інтернет-ресурс «Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980)». URL: <https://sum.in.ua/s/ljudynocentryzm>
 8. Людиноцентризм. Інтернет-ресурс «Горox». URL: <https://goroh.pp.ua/Тлумачення/людиноцентризм>
 9. Людиноцентризм. Інтернет-ресурс «Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК)». URL: <https://sketch.uacorpus.org/#concordance?...>
 10. Людиноцентризм. Психологічна енциклопедія. Інтернет-ресурс «Український психологічний хаб». URL: <https://www.psykholoh.com/post/людиноцентризм-це>
 11. Human-centric technology. University of Helsinki. URL: <https://www.helsinki.fi/en/human-centric-technology>
 12. Алексеева С. Людиноцентризм як освітня домінанта індивідуалізації сучасного навчання. Scientific collection «Interconf». 2022. May. № 109, С. 127–133. URL: <https://www.researchgate.net/publication/360952579...>
 13. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>
 14. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
 15. Постанова Одеського апеляційного суду № 515/255/21 від 15.08.2022. База даних «Єдиний державний реєстр судових рішень». URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105720415>
 16. Ухвала Одеського окружного адміністративного суду від 12.12.2022 у справі № 420/17577/22. База даних «Єдиний державний реєстр судових рішень». URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107838678>
 17. Рішення Чернівецького окружного адміністративного суду від 21.05.2025 у справі № 600/680/25-а. База даних «Єдиний державний реєстр судових рішень». URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127515546>
 18. Рішення Чернівецького окружного адміністративного суду від 02.06.2025 у справі № 600/1291/25-а. База даних «Єдиний державний реєстр судових рішень». URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127804080>

19. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
20. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 № 2493-III. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>
21. Ковбас І. В., Штефюк О. О. Сервісні повноваження органів місцевого самоврядування: поняття та основні принципи. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2023. № 2, С. 110–115. URL: [https://archer.chnu.edu.ua/...](https://archer.chnu.edu.ua/)
22. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>
23. Ковбас І., Боднар С. Адміністративні послуги: поняття та порядок їх надання органами публічної влади. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 1, С. 96–102.
24. The Congress of Local and Regional Authorities. Recommendation 280 (2010) Revised. Role of local and regional authorities in the implementation of human rights. Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/1680718e80>
25. Батанов О. В. Людиноцентризм у муніципальному праві: теоретичні та прикладні аспекти. *Альманах права*. 2017. Вип. 8, С. 69–73. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ap_2017_8_18
26. Declaration on Cities and Other Human Settlements in the New Millennium. UN-Habitat. URL: https://mirror.unhabitat.org/downloads/docs/3533_28179_declaration.pdf
27. Ковбас І. В., Редько О. М. Електронне урядування в країнах Європейського Союзу та в Україні. *Академічні візії*. 2025. № 41.
28. Ковбас І. В., Бзова Л. Г. Діалог громадянського суспільства з органами публічної влади: проблеми та стратегічні напрями. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 1, С. 606–609.
29. Kovbas I. Public councils as a means of bridging the gap between civil society and state power in Ukraine. *Top Journal of Public Policy and Administration (TJPPA)*. 2023. 1(1), 42–51. URL: <https://zapjournals.com/Journals/index.php/tjppa/article/view/130>